

СИМВОЛІЧНЕ ВИРАЖЕННЯ АГРЕСІЇ У МІФАХ, КАЗКАХ І ЛЕГЕНДАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. За останні роки у зв'язку із кризою нашого суспільства інтерес до проблеми деструктивної поведінки значно зріс, що обумовило необхідність більш ретельно дослідити причини, форми, динаміку деструктивної поведінки, пошук більш ефективних засобів соціального контролю (превентивних, профілактичних, корекційних, реабілітаційних тощо). Одним із проявів деструктивної поведінки є агресія. Умовно можна виділити різні статуси агресії як психічного стану (як властивості особистості, як потреб, як поведінкових проявів), між якими є взаємозв'язок. Досліджуючи феномен агресії, важливо звернути увагу на передумови її виникнення, а також символічне їх відображення у казках та міфах. Життя людини наповнене символами. Вони супроводжують людей уві сні і наяву, в спілкуванні і взаємовідносинах, в пізнанні і творінні. Насправді, іноді самі того не усвідомлюючи, людина часто зустрічається з символами і використовує їх, йдучи таким чином за багатьма поколіннями людей різних епох і культур, які на мові символів виражали свій стан душі, свій світогляд, своє розуміння великих істин і таємниць буття. Адже і ми постійно стикаємося з явищами, ситуаціями, образами, предметами, істотами, які мають для нас не лише явно виражені, загальноновизнані характеристики і риси. Часто, свідомо або несвідомо, ми наділяємо їх іншими значеннями, не завжди пов'язаними з їх конкретними властивостями або функціями.

Пізнати зміст несвідомого, мова якого є символічною, можна лише через розуміння та інтерпретацію символів, які проявляються в міфах, казках, сновидіннях, малюнках і виражаються за допомогою архетипів. Архетипи - вроджені ідеї чи спогади, що привертають людей сприймати, переживати і реагувати на події певним чином. Архетипи, як за формою, так і за змістом включають міфологічні мотиви. К.Г. Юнг вважав, що кожен архетип пов'язаний з тенденцією виражати певні почуття і думки відносно відповідного об'єкта або ситуації. З кожним архетипом може бути пов'язана широке розмаїття символів.

Архетип є важливими для розуміння, пізнання логіки несвідомого, яка не попадає в поле зору самого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея людської агресивності висувалась та розвивалась у дослідженнях С.Шпільрейна, З. Фрейда, А.Фрейда, А Адлера, Е. Фромма та ін. Як у зарубіжній, так і у вітчизняній психології увага приділяється розгляду функціонального призначення агресивних проявів особистості (А.Бандура; М.Д.Левітов; К.Лоренц; А.О.Пеан; З.Фрейд; Е.Фромм; З.Шасварі; R.Ardrey; L.Berkowitz; G.Borgia; A.Buss; J.Dollard, L.Doob, N.Miller, O.Mowrer, R.Sears; S.Feschbach; G. Rochlin; L.J.Saul та інші), вплив сімейних конфліктів на формування відхилень у поведінці особистості (Л.С. Алексєєва, Н.М. Апетик, І.А. Белінська, А.К. Дмитренко, П.Є. Мармазинська, Г.М. Міньковський, В.М. Радчук, А.Д.Шестаков), психологічні аспекти профілактики агресивної поведінки особистості (Л.В.Дзюбо, І.В. Козубовська, Л.Н.Прокопенко, Г.М.Федоришин, С.Г. Шебанова, Т.С. Яценко та ін).

Мета статті є глибинно-психологічні аспекти агресивної поведінки особистості і символічне їх вираження у міфах, казках і легендах.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з тим, що агресія завжди була глобальною проблемою психологічних досліджень і привертала увагу дослідників різних психологічних шкіл та напрямів, існує декілька теорій дослідження агресії: теорія потягу (або інстинкту), соціального научіння та фрустраційна теорія. В контексті нашого дослідження важливо вказати, що у З.Фрейда теорія мотивації у її завершеному вигляді була сформульована у 1915р. у роботі "Потяги та долі потягів" [8], де внутрішній світ людини представлений як динаміка конфліктів. Перша його класифікація мотивів базувалася на потребах "Я" (або "підтримки власного існування") та сексуального потягу (лібідо). Пізніше потреби "Я" були замінені на агресивні потреби (мортідо), що започаткувало існування антагоністичних потягів: до життя (лібідо) та до смерті (танатос); агресивність же розглядалася як вираження останнього.

З.Фрейд вказував на наявність взаємозв'язків та динаміки між потягами "до життя" і "до смерті" у їх конкретних проявах в реальній поведінці особистості. Об'єднання потягів представляє собою їх змішування в різних пропорціях, що загалом властиве багатьом людям; роз'єднання - це процес, при якому вони розмежовуються і повністю розділяються, при цьому кожний із них переслідує свою мету. Коли З. Фрейд говорить про роз'єднання потягів, він має на увазі, що агресивність означає розрив усіх зв'язків із сексуальністю; більше того, відбувається розрив міжособистісних контактів суб'єкта, що зрушує його у бік "психологічної імпотенції" [7,8].

М.Кляйн висловила припущення, що у чистому вигляді агресивності не існує, обов'язково є взаємодія між агресивними та лібідіозними тенденціями, вона лише виявляється у кожного суб'єкта і в будь-якій ситуації у

різних пропорціях [5]. Психоаналітики А.Адлер та С.Шпильрейн вказували на наявність потягу до деструктивності, а дослідник В.Штекель зазначав, що ненависть як різновид агресивності є більш первинною, ніж любов [7]. К.Хорні визначила серед типів особистості агресивний тип характеру, що вороже налаштований до інших людей, які вважаються потенційними ворогами, а оточуючий світ сприймається як арена боротьби усіх проти всіх. Е.Фромм, досліджуючи типи агресії, розрізняє доброякісну агресію (тобто таку, яка сприяє адаптації до життя), та злоякісну (що не пов'язана із збереженням життя). Доброякісна агресія проявляється у самообороні як відповіді на загрозу життю. Злоякісна знаходить вияв у прагненні володарювати над іншими людьми, наносячи їм шкоду, знищуючи собі подібних [1]. Французький психоаналітик Ж.Лакан аголошував на необхідності розрізнення понять агресивності та агресії. На його думку, агресія – це потенційна, екзистенційна тенденція, яка є швидше уявною, віртуальною, ніж реальною. Тому вона може і не перетворитись на агресивність як акт поведінки.

Ми схильні вважати, що оскільки поняттям “агресія” окреслюються майже усі деструктивні тенденції, то є небезпека втратити з поля зору першопочатковий імпульс (мотив), у результаті якого відбувається руйнівна дія. Агресивні тенденції є досить різноманітними, психіка у кожного суб'єкта індивідуально-неповторна, тому складність може полягати у диференціюванні агресивних проявів, що важливо враховувати при дослідженні мотивації агресії. До того ж, слід розрізнити тенденцію до агресії та агресивний прояв.

На наш погляд глибинно-психологічні витоки агресії пов'язані з Едіповою залежністю, вираження якої знаходить втілення в об'єктних відношеннях, що знаходяться поза варіативністю об'єктів-заміщень первинного лібідного об'єкту – матері, батьків, родичів.

Агресивні прояви часто використовуються як спосіб уникнення лібідіозних конфліктів, хоч нерідко ними ж і маскуються. Агресивні тенденції досить яскраво представляються крізь призму Едіпової залежності [7]. Ж.Лапланш і Ж.-Б.Понталіс визначають Едіпів комплекс як “впорядковану сукупність любовних і агресивних почуттів дитини, які направлені на батьків” [6]. Едіпів комплекс – це характерне поєднання інстинктивних потягів, прагнень, об'єктних стосунків, страхів і ідентифікацій, які наявні у представників обох статей, і проявляються на піковій фалічної фази розвитку суб'єкта (від двох до шести років) та зберігають своє організуюче значення впродовж усього життя [6]. У психоаналізі виділяють позитивну і негативну форму Едіпового комплексу. Позитивна форма проявляється в тому, що в дитини присутнє прагнення чуттєвого єднання з рідною людиною протилежної статі та агресія, бажання будь-якого усунення суперника. В негативній формі присутня любов до члена сім'ї тієї ж статі і певна ненависть та суперництво з особою протилежної статі. В тій чи іншій мірі ці обидві форми утворюють Едіпів комплекс [7]. Інцест з матір'ю – перший злочин Едіпа, вбивство батька – другий. Інфантильний вибір об'єкта був лише передумовою, що задала напрям для вибору об'єкта в період статевої зрілості. В цей час індивід повинен “відійти” від батьків, і лише після такого рішення він може перестати бути дитиною і стати членом соціуму. Завдання хлопчика – відділити свої лібідозні бажання від матері і використати їх для вибору реального об'єкту кохання, а також примиритися з батьком, чи звільнитися від його тиску, якщо він знаходився в залежності від нього [7].

Таким глибинно-психологічним механізмом, що створюються позадосвідно, підпорядкована психіка усіх людей, несвідоме ж має тенденцію до символічного прояву, що й спостерігаємо у малюнках, міфах, казках у вигляді мотивів та сюжетних ліній взаємодії героїв та динаміки подій. Досить часто зустрічається мотив, коли власне народження сприймається як негативний ворожий акт, що проявляється в неявному звинуваченні батьків за те, що вони народили, тобто “викинули у страхітливе життя”. Невидиме прагнення батька, щоб син не народжувався, найчастіше завуальоване і представлене в архетипах, зокрема, оракул віщує загрозу, або ж попередження представляється в сновидінні. В міфах про героя зображено конфлікт між батьком та сином: від батька йде загроза і син його перемагає (Зевс, Едіп). Між батьком і сином часто виникає прихована напруга, яка згодом проявляється у вчинках. Ця неприязнь виявляється найчастіше в конкурентній боротьбі за увагу матері, що яскраво представлено в міфі про Едіпа [3].

В міфах представлено і завуальоване бажання помсти батькові, завдати шкоди тиранові, а вимоги суспільства вдовольняються любов'ю, що направлена на батька, тому застосовується механізм розщеплення особи батька. В міфах про героя існує цар, тиран, переслідувач, який втілює в себе образ батька, але в міфології більш пізнього часу існує тенденція відділення рідного батька від тирана, що виражається в образі близького родича – діда чи кого іншого, на кого і спрямовується агресія.

Досить часто прагнення героя зблизитися зі своїм батьком представлено в тому, що мати зазнає вигнання та переслідування разом з ним, і це забезпечує тісне єднання з нею.

Існує група міфів, в якій представлений мотив еротичних відносин між донькою і батьком: батько не хоче нікому віддавати доньку, оскільки сам хоче бути поруч з нею, пропонуючи женихам завдання, які важко виконати, або ж закриває її в недосяжному місці, а потім переслідує за невиконання його наказів. Герой вбиває діда, у ворожих діях якого є несвідомі сексуальні мотиви, і вбиває чоловіка, який хоче позбавити його материнської любові. Часто мати виходить заміж за смертного, який є справжнім батьком, а Бог виступає формою перебільшення бажання мати могутнього батька. Мотив подвоєння використовується з метою прийняття

забороненого інцестного зв'язку з матір'ю, донькою чи сестрою: король хоче одружитися на власній доньці, вона від нього втікає і виходить заміж за іншого, що є двійником її батька. Саме в таких міфах представлено мотив цнотливого зачаття. Народження від незайманої жінки є яскравим вираженням прагнення відмови від батька [11]. Подвоєння жіночого образу полягає в тому, що син рятує матір від жорстокого батька, але одружується на іншій жінці після того, коли відбувається повторний її порятунок.

В міфах мати часто виступає тією, що дарує життя, є бажаним сексуальним об'єктом, але може виступати і як богиня смерті (міф про Бату), яку герой потім карає.

В основі сонячних міфів лежить прагнення стати немовлям та повернутися під опіку батьків, тобто бути в материнській утробі, щоб знову народитися. Неможливість останнього маскується в архетипах міфів різними способами, зокрема: повернення матері молодості, заміщення її персонажем двійником, коли після народження вона повинна зникнути, прийняти попередній образ (народження з води – народження з материнської утробы), зачаття від вітру, від ковтання горошини, від сонячного променя. В основі цього мотиву лежить заборона фантазій, які стосуються матері: син може думати, що він зачатий батьком, але неможлива думка про те, що сам відродив себе в матері для нової і вічної юності.

В міфології існує багато способів вираження агресивності, зокрема, досить часто зустрічається образ демона – злої сили, яка в той же час може бути і благодатною. Вона швидко з'являється і кудись зникає, ця сила направляє людину на непередбачувані вчинки і прирівнюється долі.

Ерос є протилежним інстинкту смерті, який бореться за життя - з потягом до смерті. Ерос є дитиною Афродіти (богині любові) і Ареса (бога війни), тобто любов пов'язана з агресією (війною), тому в міфі говориться про гострий конфлікт.

Суперечність полягає в тому, що проблема невідворотності смерті дає можливість гострого сприйняття відчуття любові; перед смертю особливо відчутною стає любов. З точки зору Р.Мей, причиною страху смерті у людських істот є не просто виснаження еросу, а поєднання переживань любові і смерті на всіх стадіях людського розвитку: в будь-якій міфології статевий акт асоціюється зі смертю, але в той же час призводить до повторного відтворення (народження) [3]

Прикладом демонічності є сексуальні потяги, гнів, прагнення влади, що проявляється в надмірній ворожості, агресивності, жорстокості. Заперечення людиною демонічного пов'язано із запереченням любові, і як наслідок з'являється агресія. Демонічне здатне підкорити собі особистість. В міфах демони є часто жіночими істотами (фурії, горгона). Останнє можна пояснити тим, що кожний починає своє життя у стосунках з матір'ю, яка буває як доброю, так і злою. Професор Морган писав: "Ніяке мистецтво любові Фромма, ніяка вранішня гімнастика, ніякий здоровий спосіб життя, ніяка ліберально-утилітарна технологія не принесуть злагоду на землю і добру волю людям. А причина фундаментально проста. Ми, люди, несемо в собі насіння нашого власного знищення. Ми повинні як любити, так і ненавидіти. Ми схильні як створювати і захищати себе і своїх братів, так і знищувати їх" [4].

Агресивні тенденції представлені не лише в архетипах міфів, а й в казках, оскільки, на думку Х.Дікмана, значення казки полягає в тому, щоб навчитися розуміти інстинктивні прояви власного "Я" та вміти протистояти цим потягам. Казки пропонують моделі поведінки, що сприяють подоланню дитячих страхів. Окрім того, представлена в казках жорстокість виступає не лише як покарання за наївність, невпевненість, необережність, а також як мотив подолання страждань самим героєм. Персонажі казки символізують внутрішні прагнення, переживання та становлення особистості героя, оскільки після смерті слідує повторне народження (трансформація), тобто досягнення наступного етапу розвитку [4].

В казці братів Грим "Безрука дівчинка" героїня терпить багато жорстокості, основним мотивом даної казки є прив'язаність доньки до батька та проблема звільнення від цієї залежності. Прогресивний розвиток "Я" неможливий, оскільки на перешкоді стоїть прагнення батька до влади та лібідіозний потяг, що символізує чорт. Окрім того, в казці може зустрічатися відьма чи мачуха деструктивного характеру. Втрата рук символізує регресивну форму захисного механізму, як вказує Х.Дікман – це повернення до оральної стадії. Агресія, жорстокість символізує ті події, які повинні відбутися для того, щоб досягти незалежності для саморозвитку, тобто необхідно здолати певні труднощі, щоб досягти вищого щаблю розвитку. Королівський сад відповідає несвідомій сфері і саме в ньому дівчина зустрічається з власним потенціалом (Анімусом), що відповідає її здатності діяти, виражати думки. Перша зустріч є короткою, тому досягнення повної гармонії не можливе (з'являються протези, мотив мовчання і ін.).

Після народження дитини знову присутній конфлікт (заміна листів), тобто конфлікт між свідомими та несвідомими проявами. Зміст несвідомого, який проривається назовні, носить агресивний, негативний відтінок, це загрожує знищенням "Я". Але зло в казці нейтралізується за допомогою материнського аспекту: негативному жіночому потенціалу протистоїть добра фігура матері, яка може захистити від неприємностей та знищення. Агресія, зло примушують дівчину йти на пошук нових шляхів розвитку і призводять до відновлення втрачених функцій (відростання рук). Самотність, яку переживає дівчина в лісі, сприяє заглибленню в свій внутрішній світ та

відновленню зв'язку з чоловічим потенціалом. "Людина, як природна істота, містить в собі не лише благотворну сторону природи, але і її жажливий аспект. І на своєму шляху свідомого становлення людині необхідно зустрітися зі страшним, взаємодіяти з ним і перемогти. Образний світ казки може служити їй засобом для того, що само по собі не обмежується лише дитинством", - відмічав Х.Дікман [4].

Велике значення для розуміння казок мають праці М.-Л. фон Франц, зокрема "Психологічний зміст мотиву спокути в чарівній казці". В чарівних казках зустрічається мотив того, що герой є проклятим (агресія, злість, завдання шкоди), зачарованим (перетворення в якусь тварину – ведмедя, лева, змія, орла, вовка, ворона, сокола, лебедя, старого або чудовиська), який внаслідок певних подій рятується. В казках більше уваги приділяється не самому закляттю, а звільненню від нього. В казках у героїв немає внутрішнього життя, немає сумнівів, вони безстрашні і обов'язково досягають перемоги над ворогом, а героїня терпить багато випробувань, але досягає мети. Це пов'язано з тим, що герої казок не представляють жіночий чи чоловічий персонаж, а є вираженням архетипів, тобто являють собою моделі поведінки. Завданням героя часто є звільнення, допомога персонажу, який є проклятим і його поведінка носить руйнівний, негативний характер. "Можна стверджувати, що будь-який архетипічний комплекс, будь-яка структурна єдність колективного несвідомого може піддаватися прокляттю чи бути зачарованою" [3,4]. Прокляття в казках накладаються без видимої причини. Це той стан, в який може занурюватися людина навіть тоді, коли відчуває незначне почуття провини. Одним із мотивів спокути є купання як спосіб рятування (купання в чані, діжі). Для того, щоб звільнитися від негативного начала, герой чи героїня мають скупатися в діжі або чані з молоком чи водою, що кипить. Це може бути пов'язано з мотивом відродження, повторного народження в міфах та релігіях, які символічно виражаються через купання та хрещення у воді. Окрім того, вода – материнський архетип, що символізує повторне народження героя з материнського лона. Вода символізує також несвідоме. Звідси можна зробити висновок, що купання символізує повернення до несвідомого з метою очищення від тінювих сторін. Гаряча вода символізує емоційність, якщо вона підігривається ззовні, то це є мотив збільшення емоційної напруги зовнішніми силами. Перетворення персонажу казки в яку-небудь тварину може символізувати захоплення людини певним комплексом, інстинктом, прагненням, тому звільнення від образу тварини теж є прагненням до єдності, перемоги над тінювим боком власного "Я". Мотив спалювання шкіри, який зустрічається в багатьох казках, вказує на емоційність, або ж на вторгнення, атаку на несвідоме іншої людини, а на емоційному рівні це символізує руйнування комплексу. Мотив спокути представлено в казках, де присутні сюжети пошиву одягу для того, щоб звільнити інших та мотив мовчання. Мовчання – це відсутність зв'язку з оточуючими, тобто самопокарання чи покарання [11]. В процесі групової психокорекції за методом АСПП [3,12] нам вдалося констатувати, що з самого дитинства люди навантажуються негативними почуттями, які потім сприймають як справжні, як сутність їх "Я". Адже за умов наявності Едіпової залежності чуттєві стосунки з об'єктами ніжних почуттів є недоступними і люди руйнують їх, що згодом екстраполюється на оточуючих. Таким чином відбувається психологічне омертвіння ніжних аспектів душі, до якого причетний соціум. Тенденція до психологічної смерті і психологічної імпотенції є своєрідною (прихованою) формою агресії. В контексті Едіпової залежності агресія з'являється тоді, коли виникають амбівалентні почуття до близьких людей. Едіпова залежність породжує ревності, нерівність позицій, почуття провини, почуття слабкості тощо, що може знаходити вираження в сарказмі, іронії, докорі.

Важливо враховувати феномен агресії у груповій психокорекційній роботі, яка ефективно здійснюється за методом активного соціально-психологічного навчання (АСПН), який розроблений академіком АПН України Т.С.Яценко.

Як затверджує Т.С. Яценко: «групова психокорекція може зробити вагомий внесок у розвиток теоретичних засад практичної психології та психологічної служби загалом. У малій групі є можливість створити лабораторні умови для дослідження особливостей спілкування між її членами, прослідкувати характер їхньої взаємодії [12]. Це важливо й з огляду на те, що у кожної людини навички спілкування формувалися у взаєминах з іншими людьми. Перевага групової психокорекції над індивідуальними формами в тому, що тут є змога цілісно вивчати психіку в її реальних проявах у стосунках».

Література:

1. Бэрон Р. Агрессия /Р.Бэрон, Дж. Ричардсон. – Санкт-Петербург.:1997.– 336 с.
2. Гартманн Х. Заметки по теории агрессии. Антология современного психоанализа. – Т.1 / Х.Гартман, Э. Крис, Р.М. Лёвенштейн.– М.: Издательство «Институт психологии РАН», 2000. – С.107-130.
3. Глузман О. В. Агресія та її глибинно-психологічні джерела: навч. посіб. / О. В. Глузман, А. Е. Мелоян, Л. Г. Туз. – К.: Освіта України, 2006. – 256 с.
4. Дикман Х. Юнгианский анализ волшебных сказок. Сказание и иносказание. Приложение: Методы аналитической психологии / Перевод Г.Л.Дроздецкой и В.В.Зеленского; Под общ. Ред. В.В.Зеленского-СПб.: Академический проект, 2000.- 256 с.
5. Кляйн М. Развитие в психоанализе / М. Кляйн, С. Айзекс, Дж. Райверш: сост. и науч. ред. И.Ю. Романов. – М.: Академический проект, 2001. – 512 с.

6. Лапланш Ж. Словарь по психоанализу / Ж. Лапланш, Ж.-Б. Понталис: пер. с франц. Н.С. Автономовой. – М.: Высш.шк., 1996. – 623 с.
7. Лейбин В. Психоанализ: учеб. / В. Лейбин. – СПб.: Питер, 2002. – 567 с.
8. Фрейд З. Влечения и их судьба. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 1999. – 432 с.
9. Фрейд З. Я и Оно / З. Фрейд // Очерки по психологии сексуальности: [пер. с нем.]. – Мн.: ООО „Попурри“, 1999. – С. 105 – 139.
10. Энциклопедия глубинной психологии. – М.: ЗАО МГ Менеджмент, 1998. – Т. I: Зигмунд Фрейд: жизнь, работа, наследие. – 800 с.
11. Юнг К.Г. Символы трансформации /К. Юнг. –М.: ПентаГрафик, 2000. –496 с.
12. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2006. – 382 с.

Резюме. В данной статье рассматриваются глубинно-психологические аспекты агрессивного поведения личности. Более детально анализируются условия возникновения и символическое выражения в сказках, мифах и легендах.

Ключевые слова: деструктивное поведение, агрессивное поведение, влечения “к жизни” и “к смерти”, активное социально-психологическое обучение.

Резюме. У даній статті розглядаються глибинно-психологічні аспекти агресивної поведінки особистості. Детальніше розкриваються умови виникнення і їх символічне вираження в казках, міфах і легендах.

Ключові слова: деструктивна поведінка, агресивна поведінка, потяги “до життя” і “до смерті”, активне соціально-психологічне навчання.

© 2013

Е.Н. Поляничко (г. Киев)

ВЛИЯНИЕ АРХЕТИПА НА ПРОЦЕСС ПСИХИЧЕСКОГО ОТРАЖЕНИЯ

Постановка проблемы. В научной литературе советского периода процесс психического отражения, как основного свойства психики, предполагал сознательное восприятие и отображение действительности.

Глубинная психология ориентирована на понимание психического в его целостности (сознательное-бессознательное), что открывает перспективы реализации психодинамического и феноменологического подходов в диагностико-коррекционной процедуре, основывающейся на анализе психического содержания. Побуждения личности к активности (определенными заданиями) в процессе психокоррекции, не снижают уровень самопроизвольности проявления различных ракурсов психики в континуальной их упорядоченности на глубинном уровне. Психодинамический подход основывается на иницировании спонтанной активности субъекта, способствующей самопрезентации психики в материализованных формах. Свидетельством мотивированности респондента, к такого рода познанию, служит его спонтанная активность. Сказанное обостряет проблему познания глубинных аспектов психики респондента при диалогическом взаимодействии с психологом.

Данная статья касается важных факторов объективирования внутренних смысловых параметров психики во вне, катализируемых архетипом. Архетип несет опыт предшествующих поколений с потенциальной способностью перевода (перекодирования) невидимых смыслов в видимые (осязаемые), поддающихся сознательному познанию.

Актуальность проблемы объясняется отсутствием в научно-теоретических, методологических и практических аспектах презентации результатов глубинного познания психики в ее способности отражения действительности. В данном контексте обостряется проблема опосредованности опыта субъекта архетипическими символами.

Изложение основного материала. Понятие "архетип" происходит от двух греческих слов: *arche* - начало и *typos* - форма, образ. В позднеантичной философии оно использовалось для обозначения праробота, идеи [4]. К. Г. Юнг обозначал этим термином некие первичные врожденные структуры коллективного бессознательного, архаический психический «осадок» повторяющихся жизненных ситуаций. «Архетип есть символическая формула, которая начинает функционировать всюду там, где или еще не существует сознательных понятий, или же где таковые по внутренним или внешним основаниям вообще невозможны» [7, с. 459]. По К. Г. Юнгу понятие "архетип" и "первичный" (primordial) образ взаимозаменяемы. «Первичный» образ - изначален и воплощает в себя мифологические мотивы, связанные с коллективным бессознательным. «Коллективное бессознательное содержит в себе все духовное наследие человечества. «Бессознательное,... источник сил, приводящих психическое в движение, а архетипы – это формы или категории, регулирующие этот процесс. Архетипы используют «собственную побудительную специфическую энергию» [8, 266]. К. Г. Юнг, сравнивая реальность